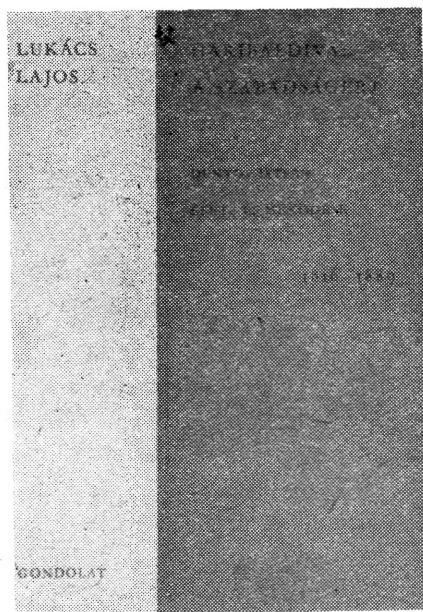

LUKÁCS LAJOS:

GARIBALDIVAL A SZABADSÁGÉRT

(Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1968. 332 o.)

A szerző a magyar történetírás régóta esedékes adósságaként nyújtja át az olvasónak Garibaldi harcostársáról, Dunyov István szerfölött megrázó életútjáról szóló művét.

A magyar olvasót mindig vonzották az elnyomók ellen vívott hősi küzdelmekben részt vett bátor hazafiak tetteit elbeszélő írások. Dunyov Istvánról azonban, aki pedig igazi hős volt s egy életre szóló áldozatával tett tanúságot népünk felszabadítása és a zarnokság

elleni nemzetközi összefogás magasztos ügye mellett, semmit, vagy vajmi keveset tudott. Ez nem véletlen, hiszen Dunyov személyét és működését évtizedekig homály fedte.

A letűnt társadalom szellemi irányítói találkoztak az 1848—49-es magyar forradalom és szabadságharc lánglelkű katonájának nevével a hazai és külföldi levéltárak sárguló irataiban, tudtak a magyar szabadságharcban és Garibaldi 1860. évi szicíliai expedíciójában tanúsított hősi helytállásáról éppúgy, mint az örökös emigrációban végzett munkásságáról, de nem szorgalmazták, hogy a magyar nép is megismerje tevékenységét, sőt, mélyen elhallgatták, nehogy a felnövekvő nemzedék, a magyar ifjúság Dunyov Istvánt példaképének válassza, fölöttébb tanulságos, sikereiben és tragikus fordulatokban gazdag életútját megismerje.

Lukács Lajos történész érdeme, hogy a magyar szabadságharc kiváló katonáját, a nemzetköziség neves úttörőjét, nemes példáját és szellemi örökségét a feledés homályából kiemelte és szocialista társadalmunk közkinccsév tette.

A szerző magyarországi, romániai, ausztriai és olaszországi levéltárak és könyvtárak anyagát tárta és dolgozta fel, hogy minél teljesebben mutassa be a vitéz szabadságharcos katona, a példamutató magyar garibaldista életútját. Ennek során megelevenednek előttünk a XIX. század nagy eseményei: az 1848—49-es magyar forradalom és szabadságharc, a gyűlölt Bach-korszak, az olasz nemzeti egységért vívott küzdel-

mek és a Risorgimento történetének egyes átlomásai.

A minden tudományos igényt kielégítő, mindvégig mértéktartó, olvasmányosan megírt könyv első fejezetében Dunyov István pályafutásának kezdetét ismerhetjük meg. A szerző az adott kor társadalmának bemutatása után elvezeti az olvasót a Maros folyótól délre, Erdély és a Nagyalföld érintkezési pontján fekvő Vingára: itt született művének hőse, itt serdült ifjúvá, s innen, a „... polgáriasodó paraszti kisváros köréből került ki, és jutott el hosszú és nehéz küzdelmeken keresztül az értelmiségi pályára”. Lukács Lajos fejtegetéseiből kitűnik, hogy a Lajos ifjú, aki Aradon végezte el a bölcsészeti tanulmányait, nem kis gondokkal és előítéletekkel kellett megküzdenie, hogy tehetségének és vágyainak megfelelő társadalmi helyet tudjon kiharcolni magának.

A magyar, bolgár, román, szerb és német nyelvet kitűnően beszélő fiatal ember képzettségének és képességeinek elismerését, valamint személye iránti tiszteletet és megbecsülést bizonyítja az a tény, hogy szülővárosában aljegyzői állást ajánlottak fel neki. Ez a körülmény messzemenő lehetőséget biztosított arra, hogy közgazdasági, politikai és jogi ismereteit gyarapítsa.

Mint a továbbiakból kitűnik, Dunyov István minden lehető megtett a kor haladó követelményeinek megvalósításáért, az anyagi, társadalmi és kulturális haladás előmozdításáért. Közben állandóan tanult. A köz javát szolgáló munkáshétköznapi estéin fáradhatatlanul képezte magát, forgatta a jogi könyveket azzal a szilárd elhatározással, hogy megszerzi az ügyvédi diplomát, amely elengedhetetlen feltétele volt annak, hogy tevőlegesebben bekapcsolódhasson a közéletbe. Fáradozásait siker koronázta: 1843. március 20-án, eredményes vizsga után, megkapta a közjogi ügyvédi oklevelet. E fontos okmányon még alig száradt meg a tinta, már új célt tűzött ki maga elé: megszerzi a váltójogot. Ezt az elhatározást ismét tanulással töltött éjszakák követték, amelyek eredményeként az alig 27 éves Dunyov István 1843. május 12-én. a Váltó Feltörvényszéknél letett vizsgája alapján, átvette a váltóügyvédi diplomát is, amely új szakaszt nyitott pályafutásában.

Ezt követően hosszú hónapokat töltött

Pesten, Pozsonyban és Bécsben, Ezek a hónapok — állapítja meg a szerző — „felmérhetetlen politikai tapasztalatokkal gazdagították, látóköreit európai szintre emelték és a liberális politikai eszmeáramlat szilárd és határozott támogatójává formálták”.

Dunyov István a hosszabb távollét után Aradon telepedett le, ahol 1844-ben köz- és váltójogi irodát nyitott. A tiszteletnek és nagy tekintélynek örvendő fiatal ügyvéd hamarosan Arad városának vezető közéleti férfiai között foglalt helyet. Az Aradon eltöltött néhány év fontos iskola volt számára, s olyan tapasztalatokat szerzett, amelyek meghatározták további fejlődését. „Lehetősége és alkalmá nyílt nemcsak az annyira égető gazdasági kérdések megismerésére — olvashatjuk a könyvben —, de a politikai erőviszonyok alaposabb felmérésére is. Lendületes és határozott fellépése a városi politikai életben már előrevetette szerepét és meghatározta helyét a bekövetkező történelmi fordulatban.”

Lukács Lajos művének következő fejezetében Dunyov Istvánt mint az 1848—49-es magyar forradalom és szabadságharc katonáját mutatja be, aki nemcsak megértette és helyesen ismerte fel a történelmi helyzetet, hanem bátran és következetesen vállalta is a tevékeny részvételt. „Ez az alapállás — írja a szerző — teljes mértékben következett Dunyov István egyéniségéből, jelleméből, politikai hitvallásából és azokból a nemzeti és hazai eseményekből, amelyek milliókat villanyoztak fel ezekben a napokban.”

A könyv írójának helyzetismertetéséből, amely rendkívül alapos és pontos, szemünk elé tárul az a sokoldalú tevékenység, amit Dunyov azért fejtett ki, hogy Arad lakossága ne maradjon le a társadalmi átalakulásért folyó küzdelem élvonalából, hanem célratörően, megingathatatlanul kövesse a főváros példáját. A felsorakoztatott adatok kétségtelenül bizonyítják, hogy a mű hőségének nem kis szerepe volt abban, hogy Arad önálló, eredményesen mozgatható nemzetiséggel rendelkezett.

Dunyov István az elsők között volt, akik beléptek a nemzetőrségbe, és a 3. században mint köznezetőr került beosztásba. Ott találjuk őt abban a hat nemzetőr századból kiválogatott 65 fős csapatban is, amelyet 1848 júliusában a

szerb felkelők által veszélyeztetett déli területre küldték.

A szerző a továbbiakban az utolsó rendi országgyűlésről ír, amely kimonodta Magyarországot és Erdély egyesítését, s amelyet a román nemzeti mozgalom vezetői elutasítottak: Erdély autonómiáját, az ott élő népek nemzeti egyenjogúságát követelték. Ez az adott pillanatban az osztrák kamarillát szolgálta. Az erdélyi osztrák főparancsnok sietett is felfegyverezni és csatasorba állítani a román felkelőket, hogy a magyar forradalom eltiprására használja fel őket. Mint ismeretes, a magyar kormány rendeletére 1848. október 22—23. éjjelén Aradról Gál László őrnagy vezetésével elvonult egy expedíciós csapat, hogy megfékezze a megyében felángolt felkelést és kemény kézzel megbüntesse ennek szervezőit. Az aradi nemzetőrök soraiban ott menetelt Dunyov István is, akit ebben az időben neveztek ki nemzetőr hadnagynak és Vörös Antal kormánybiztos utasítására létrehozott katonai bíróság jegyzőjének és ideiglenes hadügyészének. Lukács ezt követően mindenre kiterjedő részletességgel bemutatja a katonai expedíció útját, tevékenységét és következményeit, majd a forradalom további menetét befolyásoló hatását.

1848 végén a magyar kormány rendeletére az aradi nemzetőrség fegyvereit átadták az újonnan szervezett honvédségnek. Dunyov István — sok társával együtt — honvéd főhadnagyi rendfokozattal a honvédség kötelékébe került és hamarosan alezredessé előlépett Gál László segédtisztjévé nevezték ki. Főhadiszállásuk ekkor Nagy-Halmágyon volt. Itt vették 1849 január végén azt a parancsot, hogy minden rendelkezésre álló erővel nyújtsanak támogatást Bem tábornoknak, aki Puchner osztrák altábornagy seregeivel szemben január 21-én Nagyszebennél, majd február 4-én Vízaknánál csatát veszített. Gál alezredes — Dunyov is vele tartott — két hadoszlopban indult meg. Manőverei eredményességét bizonyítja, hogy Bem az út közben harcot vívó, de mégis időben beérkező segélycsapatokkal megerősödve „...rövid időn belül képessé vált arra, hogy a már-már tragikus kimenetelűnek ígérkező erdélyi hadjáratot mégis a magyar forradalom javára fordítsa”.

A piski hídnál lezajlott döntő csatában Gál és segédtisztje nem vett részt.

A sereget Bemnek átadva sebesültekkel és menekültekkel visszatértek Aradra, majd a hadügyminiszter parancsát teljesítve, a szerb felkelők által szorongatott Szabadkára mentek, ahol rövid idő alatt talpra állították a szétzilált csapatokat, amelyeknek élén 1849. március 5-én Bajmók határában súlyos csapást mértek a szerb seregre. A váratlan győzelem erkölcsi és katonai vonatkozásban egyaránt hamarosan éreztette hatását. Mint ismeretes, Gál katonáinak hősi helytállása kedvező helyzetet teremtett egy nagyobb offenzíva kibantakoztatására. Perczel Mór tábornoknak a délvidéki hadak főparancsnokává történő kinevezésével egy időben felállított három hadosztály egyikének élére az ezredessé előlépetett Gált bízták meg, ugyanakkor segédtisztjét, Dunyov Istvánt századosi rangra emelték.

Ebben a fejezetben olvashatunk a délvidéki hadjáratról is. Ennek döntő ütközeteiben Dunyov is részt vett és bátor, hősi magatartásával tűnt ki. A legveszélyesebb helyeken harcolt, többször megsebesült, de helyét nem hagyta el. „Kamenicz erődített tábor ostroma közben lába olyan súlyosan megsérült, hogy már amputálása is szóba került. Ott volt a súlyos veszteségekkel járó kácsi ütközetben is, ahol fején komoly vágást kapott a Wallmoden vértések rohama során.”

E harcokban tanúsított helytállásáért alezredessé előléptetett Dunyovot egy ideig még ott láttjuk a különböző csatatereteken — utoljára a Nagykátánál vívott lovascsatában. A töméntelen szervező munka, a szakadatlan harc és sebesülései annyira legyengítették ellenálló erejét, hogy parancsnoka kénytelen volt hűségese kísérőjét, annyi dicső és súlyos küzdelemben fegyvertársát és barátját gyógykezeltetés végett Aradra szállíttatni. Am alig ért haza aradi lakására, már útra is kellett kelnie, hogy Görgey tábornok parancsát teljesítve Világosnál ő is letegye fegyverét.

Mint ismeretes, a magyar forradalom és szabadságharc leverését, az ország megszállását rövidesen kíméletlen megtorlás követte. Az osztrák kormány bosszúját Dunyov sem kerülhette el. A szerző művének harmadik fejezetében erről az időszakról ad megrázó képet.

A szabadságharc hős katonája Aradon várta sorsa beteljesedését. Kossuthot és társait ugyanis súlyos lábsebe

miatt nem követhette. Amire számított, hamarosan bekövetkezett. A pesti rendőrigazgatóság 1850 nyarán megindította ellene a büntető eljárást, majd ennek következményeként 1851 októberében Pestre szállították a hírhedt Újépületbe, a hadbíróóság székhelyére” ... ahol a szabadságharc annyi kimagasló alakja szenvedett fogságot és sokan közülük vértanúhalált.”

Dunyov Istvánt 1848—49-es működéséért a hadbíróóság 1852. április 24-én halálra ítélte, amit később „... a császár kegyelméből... 10 évi várfogságra változtattak”. Lukács helyesen állapítja meg, hogy az ítélet enyhítése nem a császári kegynek és megbocsátó szándékának volt a következménye, hanem „... annak, hogy az ítélelhozók sok tekintetben maguk is érezték eljárásuk alaptalanságát, jogi tarthatatlanságát”. Ám a tényen ez mit sem változtatott, mert Dunyov István mögött hosszú időre bezárult a börtön kapuja. Bíráit az a cél vezette, hogy végleg elszakítsák övétől, hón szeretett hazájától, hogy megtörjék és örökre elvegyék kedvét a forradalmi tevékenységtől. De, mint ez a mű további részeiből is kiténik, tévedtek. Bár lelki és testi szenvedése határtalan volt, akaratát, meggyőződését semmi nem tudta megingatni. Sőt, a börtön falai még keményebbre edzeték. A hosszú várfogság az önképzés, a politikai iskolázottság és tájékozottság kibővítésének éveit voltak. Sokat látott és tapasztalt börtöntársaival folytatott eszmecsereket szellemi látókörét szűkítő kitérítők. „Figyelemre méltó hatást tettek rá — állapítja meg Lukács Lajos — politikai, társadalmi nézeteinek további alakulására, gazdagítására a külföldi rabtársai is — ezek között is különösképpen a Josefstadtba és Königrätzbe került olasz politikai foglyok.” Ezek az olasz hazafiak elhozták magukkal cellákba a római forradalom tanulságait, Garibaldi népiségét, szabadságuk elpróbinak gyűlöletét, és kitartóan hirdették az olaszok, magyarok és a szlávok szoros összefogásának szükségességét Ausztria ellen. „Amikor 1857. május 8-án Dunyov István számos fogolytársával egyetemben, az általános amnesztia kibocsátása után elhagyta börtönét, semmi jelét sem mutatva a megbásának, a megtörtségnek és szívós akarattal és elszántsággal készen állt arra, hogyha annak ideje elkövetkezik, ismét teljesítse kötelessé-

geit a haza és az egyetemes társadalmi haladás érdekében.”

Dunyov Istvánnak az amnesztia után sem volt nyugta. Azon túl, hogy meghatározott időközökben jelentkeznie kellett a rendőrségen, minden lépését figyelték. Éppen ezért útközött nehézségbe szétzilált életének rendezése is. Barátai, ismerősei ugyanis, akik segítséget mutattak támogatását illetően, nem mertek nyíltan feléje közeledni. Óvatosságuk indokolt is volt, mert nem tudhatták milyen hátránnyal járhat egy volt politikai elítélt támogatása. Azonban tény, hogy barátai révén került az 1858-ban alakult Magyar Kertészeti Társulathoz, ahol munkáját nagy szakértelemmel és gondossággal végezte. Egykori célkitűzéseiről, szabadságharcos elveiről azonban egy pillanatra sem mondott le. Kedvező időre várt, hogy a tett mezejére lépjen. „Érthető — írja Lukács Lajos —, hogy az 1859-es év sokat ígérő nemzetközi eseményei azonnal felkeltették érdeklődését” ... és megerősítették azt a szándékát, hogy Olaszországba megy és eszményeinek valóra váltását egykori rabtársainak támogatásával azok táborában keresi, akik harcban állnak Magyarország népet leigázó Ausztriával. Elhatározását tett követte: 1859. június 12-én elhagyta a magyar fővárost és sok viszontagságot átélve augusztus 20. körül megérkezett a genovai kikötőbe, majd Torinóba. Itt találkozott azokkal a magyarokkal, akik ebben az időben vezető szerepet tölthettek be az emigrációban és a magyar légióban.

A szerző az itáliai események ismertetése, sokoldalú elemzése mellett bemutatja az olaszországi magyar emigránsok életét, tevékenységét, majd Dunyov egyéves piemonti működését.

Dunyov István az olaszországi helyzetet és a szicíliai népmozgalom eseményeit értékelve arra a következtetésre jutott, hogy „... az adott pillanatban tenni, cselekedni az emberiség ügyéért, szolgálni egyben a haza felszabadításának célját, csakis Garibaldi táborában lehet”. És ő ebben a tudatban el is indult azon az úton, amely a dicsőséghez, de egyben mártíromságához is vezetett.

1860 június második felében, amikor Dunyov végérvényesen elhatározta, hogy Garibaldi mellett kíván harcolni, Sziciliában a politikai és katonai események egyaránt előrehaladt stá-

diumban voltak. Garibaldi táborába már sok magyar érkezett, akik az olasz egységeknél és a szervezés alatt álló magyar légióban tevékenykedtek. Dunyov 1860. július 19-én szállt hajóra Torinóban. Négy napig tartó utazás után érkezett meg Palermóba. Itt azonnal jelentkezett a hadügyminiszternél, Sirtori tábornoknál, akitől azt a feladatot kapta, hogy „... szervezze biztos katonai egységgé a 16. hadosztály 2. dandárának 2. zászlóalját”. A tapasztalt magyar szabadságharcos nagy lelkesedéssel fogott hozzá az új munkájához. Fáradozását siker koronázta, mert létrehozott alakulata a katonai egységek között a legkiválóbbnak bizonyult. Ezt felettesei azzal jutalmazták, hogy augusztus 19-én nyílt parancsban tettek közzé zászlóaljparancsnoki és alvezetési kinevezését. Am örömebe üröm is cseppent: a nagy gonddal megszervezett alakulatának frontra küldését a szicíliai politikai és katonai vezetés halogatta. A sok huza-vona után szeptember 10-én a Tükköy nevét viselő hadigőzönsön katonái élén mégis elindult Nápoly felé, ahová 13-án érkezett meg. Itt azt a megbízást kapta, hogy vegye át a 17. hadosztály 2. ezredének irányítását — harci egységbe szervezve azt. Ezt a parancsot is sikeresen oлдotta meg. A harci vágytól égő ezredét hamarosan el is vezényelték Nápolyból Bixio hadosztályához, Maddalonihoz. A helyzet ugyanis ebben az időben rendkívül változós volt. A több mint 30 ezer főnyi Bourbon-sereg felsorakozott Capuától Maddalonniig, hogy összeroppantsa az alig 20 ezer katonát számláló garibaldista erőket és megnyissa az utat Nápoly felé.

Dunyov, életére is tragikus voltornói csata előestéjén kapta meg Pulszky Ferenc levelét, amelyben arról értesítette, hogy a magyar emigráció vezetése, személy szerint Kossuth úgy döntött, hogy a Piemonttól ígért fegyverek szállításának gondos lebonyolítására őt, Dunyov Istvánt küldi a román fejedelemségekbe, és kéri, hogy az ügy fontosságára való tekintettel egy órát se keslekedjék, induljon azonnal. E magasabb érdekeket szolgáló megbízatás teljesítése módot adott volna Dunyovnak arra, hogy elhagyja a csatateret. A kötelességérzet, a vállalat feladat következetes és becsületes végrehajtása azonban sokkal mélyebben élt benne, semhogy katonáit elhagyja. Ezt Pulszkyknak küldött

válaszlevelében meg is írta: „... — Köszönöm kitüntetését. Igyekezni fogok becsülettel eleget tenni a várakozásnak.

A csata előtt nem mehetek, nem szabad mennem: ezt parancsolja becsületem. — Kötelességem tehát részt venni a csatába, melybe ezredemet ígéretemhez képest bevezetnem kell.”

Lukács Lajos csataleírásából kitűnik, hogy Dunyov becsülettel vette ki részét az öldöklő küzdelemből — sok-sok neves és névtelen magyar honfitársával együtt. Dunyov 600 főnyi ezredének élén háromszor indult rohamra. Katonái lelkesen követték addig, amíg egy ellenséges golyó le nem terítette szeretett parancsnokukat.

„Sietve jelentem, hogy a mai ütközetben, melyet Capua előtt... vívtunk, igen tisztelt s szeretett honfitársunk, Dunyov István veszélyesen megsebesült... s ma eldőlt még, szükség leend-e az aputatio vagy sem” — írta a szintén súlyosan sebesült Óváry Kossuthnak.

A szerző könyvének hetedik fejezetében Dunyov István életéért folytatott küzdelemről számol be. Mint írja, az orvosok nem sok reményt fűztek életbenmaradásához. Várták a tragédia bekövetkezését, éppen ezért lábának amputálásához nem is fogtak hozzá. Am Dunyov élni akarása legyőzte a halált. A sikeres műtét és a gondos ápolás visszaadta őt az életnek, a további harcnak. Nem lehet meghatódás nélkül olvasni azokat a sorokat, amelyek a lábadozó beteg és Garibaldi találkozását örökítik meg. „Túlzás nélkül állíthatjuk — írja Lukács Lajos —, Dunyov életének legkritikusabb pillanatában lelkiereje olyan támaszt kapott, mely jelentékeny mértékben hozzájárult a leselkedő halál leküzdéséhez. A megsebesülés, az olasz és a magyar nép testvéri összefogásának jelét juttatta kifejezésre Garibaldi azzal, hogy a hős szabadságharcost ezredesnek nevezte ki, és egyidejűleg az általa vezetett ezredet Dunyov nevére nevezte el.”

A szerző a továbbiakban vázolja Dunyov gyógyulásának útját és az olaszországi események további fejleményeit, majd arról ír, hogyan tevékenykedett a „felgyógyult” magyar garibaldista a vörösingés vezér mellett 1862-ben.

A kiadvány kilencedik és tizedik fe-

jezete Lukács nagyszerű munkájának legértékesebb részei. Előbbiben Dunyov Istvánt mint politikai gondolkodót mutatja be az olvasónak, az utóbbiban pedig az 1867-es kiegyezéssel kapcsolatos álláspontját elemzi, amely arra az elhatározásra készítette Dunyovot, „...hogya végleg berendezkedjen az ideiglenesnek remélt második hazában és megkísérelje konszolidálni hányatott életét”.

Lukács Lajos könyvének utolsó fejezeteit szinte teljes egészében Dunyov személyének szenteli, s nem véletlenül, hisz életének e bemutatott végső szakasza a legmegrázóbb — és minden túlzás nélkül állíthatjuk: a legfelejthetlenebb is.

Egy életen át folytatott harcoktól elfáradt, fél lábbal küszködő garibaldista egymaga, élettárs nélkül nem tudta rendezni életét. Amikor ez bizonyossá vált előtte, 55 éves volt. Tizenkét évi olaszországi tartózkodása óta most gondolt először arra, hogy élettársat keres. A sors „kegyes” volt hozzá, mert a 18 éves Antoniette Talamini-re, a csodálatos szépségű hajadon személyében olyan feleséget kapott, aki élete végéig hűséges asszonya és gyöngéd kezű ápolója maradt. Am az a remény, hogy társat választva könnyebb lesz az élete, nem valósult meg. A szép, harmonikus életüket anyagi gondok árnyékkolták be. Különösen azt követően, hogy szinte évenként jelentkezett gyakran változtatott otthonukban a gyermekáldás. 1872. január 8-án született meg az első, 1885.

január 26-án pedig az utolsó, a hetedik gyermekük. Tetőzte Dunyov tragédiáját a gyermekek anyjának, a hűséges feleségnek a folytonos betegeskedése és 1887. január 27-én kínos szenvedések közepette bekövetkezett halála.

„Ki lenne képes ennél többet elviselni? Mihez kezdhetett e szerencsétlen béna ember hét gyermekkel és az élet minden terhével együtt?” — teszi fel a kérdést a szerző, aki mély átérzéssel kísérte végig Dunyov István dicsőségeiben gazdag, de tragikus életútját.

Dunyov István utolsó napjaiban minden erejét összeszedve azon fáradozott, hogy árvái számára gondviselőket szerezzen. És aztán „Lecsukódtak örök álomra a fáradt szemek! Bevégeztetett egy végtelenül küzdelmes, döbbenetes tragédiákkal terhes élet! Dunyov István magyar száműzött, akit a hivatalos Magyarország állampolgárai közül kintaszított és a hivatalos Olaszország is magára hagyott aggodalmaival, szenvedéseivel egyetemben — elköltözött az élők sorából. 1889. augusztus 30-án délután 1 óra 20 perckor e nemes szív megszűnt dobogni, kilehelte lelkét... Annak a tudatában búcsúzott a számára oly mérhetetlen szenvedést nyújtó világtól, hogy jön, biztosan eljön egy jobb kor, egy igazibb nemzedék, mely majd visszatér igaz szívvel és magasztos eszmékkel telve egykori elődeik félbemaradt küzdelmeihez, és végrehajtja mindazt, melynek valóraváltása megtört, megszakadt.”

Molnár Pál